

DEĞİŞEN DÜNYA DÜZENİNE BAĞLI OLARAK DEĞİŞEN ULUSLARARASI GÜVENLİK ALGISI

Bedri ŞAHİN*

ÖZ

Güvenlik, devletlerin ya da toplulukların kendi birliklerini ve bağımsızlıklarını koruma becerisidir. Güvenlik olgusunu küresel bağlamda değerlendiren yaklaşımlar ise ulusaldan ziyade uluslararası güvenlikle sorumlulukların mevcut olduğuna vurgu yapmaktadır. Uluslararası sistemin yapısında ortaya çıkan değişimler toplumların ve devletlerin yapılarında etkili olmakta ve buna bağlı olarak da değişen toplum ve devlet yapıları da uluslararası sistemde değişikliklere neden olmaktadır. Bu etkileşim ve değişim, hem uluslararası sistem hem de devlet boyutunda güvenlik anlayışını dönüştürmektedir. Soğuk Savaş döneminde sürekli olarak askeri güçle ilişkili olarak ele alınan tehdit algılamaları, Soğuk Savaş'tan sonraki dönemde küreselleşmenin etkileriyle birlikte çeşitlilik kazanmış; kavram, bu bağlamda genişlemiş ve derinleşmiştir. 11 Eylül'de yaşanan terör olayları, güvenlik kavramının kapsamını örgütlü suç şebekeleri, küresel terör, uyuşturucu, insan ve silah ticareti, dinsel ve etnik kökenli çatışmalar, artan kitle imha silahları ve yasadışı göç gibi tehditlerle iyice genişletmiştir.

Yeni dönemde değişen ve asimetric niteliğe ulaşan tehditler karşısında zorunluluk haline gelen işbirliği de çok çeşitli bir hale bürünmüştür. ABD, Rusya, Çin ve AB ülkeleri gibi devletler, terörizm, organize suçlar ve bölgesel çatışmalar gibi farklı sorunlar karşısında farklı işbirliklerine gidebilmektedir.

İnsanların mutlu olduğu bir dünya, özellikle kapitalist ülkelerinin çabalarıyla ülkelerin birbirlerine saygı gösterdiği, adil küresel bölüşümün gerçekleştiği, gelir adaletsizliklerinin azaldığı bir sistemle gerçekleşecektir.

Anahtar Sözcükler: Güvenlik, Uluslararası Güvenlik, Algı, Terör.

CHANGING INTERNATIONAL SECURITY PERCEPTION DEPENDING ON THE CHANGING WORLD ORDER

ABSTRACT

Security is the ability of states or communities to protect their unity and independence. The approaches that evaluate the phenomenon of security in a global context emphasize that there are responsibilities with international security rather than national. The changes that occur in the structure of the international system affect the structures of societies and states, and accordingly, the changing society and state structures cause changes in the international system. This interaction and change transforms the understanding of security both in the international system and in the state. Threat perceptions, which were constantly dealt with in relation to military power in the Cold War period, gained diversity with the effects of globalization in the period after the Cold War; the concept has expanded and deepened in this context. The terrorist incidents on September 11 extended the scope of the concept of security with threats such as organized crime networks, global terrorism, drugs, human and arms trade, religious and ethnic conflicts, increased weapons of mass destruction and illegal immigration.

Cooperation, which has become a necessity for the changing and asymmetrical threats in the new period, has also taken on a wide variety. States such as the USA, Russia, China and EU countries can cooperate in different challenges against terrorism, organized crime and regional conflicts.

A world where people are happy will be realized through a system in which countries respect each other, the fair global division takes place and income inequalities decrease, especially with the efforts of capitalist countries.

Keywords: Security, International Security, Perception, Terror.

Atf Bilgisi: ŞAHİN, B. (2020). “Değişen Dünya Düzenine Bağlı Olarak Değişen Uluslararası Güvenlik Algısı”, İMGELEM, 4 (6): 177-204.

Citation Information: ŞAHİN, B. (2020). “Changing International Security Perception Depending on the Changing World Order”, İMGELEM, 4 (6): 177-204.

Başvuru / Received: 14 Mayıs/May 2020.

Kabul / Accepted: 11 Haziran/June 2020.

* Beykent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora Öğrencisi. E-mail: sahinbedri40@googlemail.com, Orcid Number: [0000-0002-1045-9478](https://orcid.org/0000-0002-1045-9478)

1. GİRİŞ

Güvenlik ihtiyacı, yemek, içmek, barınmak gibi kişinin hayatını devam ettirebilmesi gerekli temel yani “fizyolojik” adı verilen ihtiyaçlarından hemen sonra gelen ihtiyaçlarındandır. Günüleri aşamalı bir sistemle ortaya koyan Maslow’a göre insanın alt kademede yer alan ihtiyaçları giderildikten sonra, yöneliş üst basamaklara doğru olmaktadır (Maslow, 2000). İnsan için “güvenli” bir yer ve bir ortam bulma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. “Güvenlik ihtiyacı” veya “güven içinde olma ihtiyacı” insanın önemli gereksinimleri arasında yer almaktadır.

Tarihsel olarak daima önemli olan bireysel güvenlik; özellikle insanın topluluk halinde yaşaması süreciyle birlikte, “toplumsal güvenlik” yaklaşımı içinde kabul edilmektedir. Toplumsal güvenlik, kişilerin ya da topluluk halinde yaşayabilmelerinin temel unsurlarından biri olmuştur (Aydın, 2008: 307).

Güvenlik, her zaman geçerliliğini korumuş bir ihtiyaçtır. İnsanlık tarihi içinde, ilk yerleşik düzene geçilmiş olmasından itibaren insanların diğer insanlarla ve toplumla ilişkilerinde huzur, emniyet, âsaiyet ve düzen ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda toplumsal kuralların devam etmesini sağlamak amacıyla görevli kişi ve kurumlar tayin edilmiştir (Dinçer, 2009: 37).

Devletler koydukları kanunların gücüyle, genel güvenlik ve kamusal düzenin sürdürülebilmesi için kişilerin özgürlüklerine kısıtlama getirebilmektedirler. Demokratik toplum yapısı içinde genellikle refah ve içinde güven yaşamak, kamu hizmetlerini rahat bir şekilde ve kaliteli olarak alabilme talebi, kişisel önceliklerin üst sıralarında bulunmaktadır.

Çağdaş devlet yapısının bunu temin edebilmesi ise, yalnızca bazı müeyyide, kural ve üst bir hukuk sistemiyle mümkün olabilmektedir. Çağdaş toplumlarda devlet, her gerçekleştirdiği gözetim etkinliklerinde, kamu güvenliğini ve çıkarlarını temele koymaktadır.

Küreselleşme süreciyle birlikte kent ve devletlerin güvenliklerine karşı tehdit ve tehlikelerde önemli artış ve çeşitlenmeler oluşturmuş, bunlar sadece bir kenti değil, tüm devletleri aynı zamanda tehdit eder hâle gelmiştir. Söz konusu küreselleşme sürecinde güvenlik tehditleri de küresel bir nitelik kazanmıştır.

Güvenlik sorunlarının küreselleşmesiyle birlikte, devletlerin yalnız başlarına baş edemeyecekleri yeni sorunlarla mücadelede başarılı olabilmesi için, diğer devletlerle işbirliğine

gitmeleri, gereklilik olmuştur. Ayrıca günden güne ağırlaşan güvenlik gündemiyle mücadele edebilme için, daha detaylı bir bakış açısına ve güçlü - geniş bir işbirliğine ihtiyaç duyulmuştur.

Güvenlik kavramının uluslararası ilişkiler disiplini içindeki göz ardı edilemez önemi ve geçerliliği, ülkelerin ellerinde bulunan askeri imkân ve yetenekler çerçevesinde şekillenmiştir. Uluslararası sistemde güvenliğin sağlanması konusunda temel aktör konumunda olan devletlerin varlıkları, düalist bir hâlin var olduğunu da ortaya koymaktadır. Sözü edilen durum, devletin güvenliği ürettiği gibi; güvenliği tüketiyor olmasıdır.

Tarihsel süreçte geçirdiği evrimle devlet, modern dünyanın bir unsuru olarak varlığını kurmuş ve yerini muhafaza etmeyi bilmiştir. Bu sürecin dönüm noktaları olan Vestfalya Barışı, Aydınlanma ve Fransız İhtilâli; devletin geçirdiği dönüşümlerin de ana hatlarını tespit etmiştir. Sözü edilen süreçte egemenlik kavramı gökten yeryüzüne inmesiyle, millet kavramı da değer kazanmıştır. Var olan bu durumdaki bu değişim, bir yandan da ulus-devletin güvenlik sağlamakla ilgili iddiasının temel argümanını meydana getirmiştir. I. Dünya Savaş ve II. Dünya Savaşı ile uluslararası politikada değişme olması, devletlerin güvenliğinin temel referansı olmuştur. Ne var ki Soğuk Savaş'tan sonraki süreçte, özellikle de son küreselleşme dalgasıyla belirsiz bir döneme giren devletler, güvenlik sağlayıcı pozisyonlarından ödünler vermeye başlamışlardır.

11 Eylül'de yaşanan terör olaylarından sonra örgütlü suç şebekeleri, küresel terör, uyuşturucu, insan ve silah ticareti, dinsel ve etnik kökenli çatışmalar, artan kitle imha silahları ve yasadışı göç gibi tehditlerle iyice genişleyen güvenlik ve özellikle uluslararası güvenlik, uluslararası sistem içinde yer alan bütün etkenlerin katılımıyla oluşturulan bir kavrama dönüşmüştür. “Değişen uluslararası güvenlik algısı çerçevesinde devletlerin güvenlikle ilgili işleri ya da bunların bir kısmını askeri şirketlere devretmesi, güvenlik alanında yeni ve farklı ilişkilere ya da ortaklıklara girmesi ne kadar doğrudur?” sorusu çevresinde şekillenen bu çalışmayla ayrıca şu sorulara da cevap bulunmaya çalışılacaktır: “Soğuk Savaş döneminin bitmesinden sonra ulusal güvenlikle ilgili tehditlerin azaldığı düşüncesi doğru mudur? Soğuk Savaş sonrasında ulusal güvenlikle ilgili tehditlerin azaldığı düşünen ülkelerin askeri harcamalarını kısıtlamaları ve asker sayılarını azaltmaları doğru mudur?”, “Ulusal güvenlik ve ulusal ordu kavramları önemi azalmış mıdır?”

Uluslararası İlişkiler disiplininin alt alanlarından biri olan güvenlik çalışmalarının yeni olduğu dikkate alındığı zaman, uluslararası ilişkiler tarihinde güvenlik olgusunun geçmişten bugüne

kadar mevcut verilerle dönüştürülmüş olduğu görülecektir. Başlangıcı Antik Yunan'a kadar uzanan güvenlik arayışları ve anlayışlarının özellikle son yüzyılda uğradığı büyük değişimlerin tespit edilmesi hedeflenmektedir (Çiçekçi, 2012: 5). Bu çalışmanın amacı, bireylerin ve devletlerini temel ihtiyaçlarından biri olan güvenlik kavramını teorik ve tarihsel olarak değerlendirmek; dünyada yaşanan olaylara paralel olarak değişen güvenlik algısını ve bununla ilgili yaklaşım ve uygulamaların nasıl evrildiğini analiz etmektir.

2. Güvenlik kavramı

Kavramsal olarak güvenlik, bir bireyin hayatı boyunca bireysel ve toplumsal olarak yaşadığı deneyimler bakımından önemli olgulardan biri; yaşamsal bir ihtiyaç ya da bir zorunluluktur. Güvenlik kavramının devlet güvenliği, işletme güvenliği, bina güvenliği, çocuk güvenliği ya da aile güvenliği gibi farklı alt başlıklarla incelendiği dikkate alındığı zaman, toplumu oluşturan her alanda bir güvenlik arayışının olduğu anlaşılacaktır.

Bireysel olarak üzerinde durulduğu zaman güvenlik, bireyin çeşitli kaygı basamaklarının tamamını içine almaktadır. Bu basamakları, bireylerin kendisinin ve tanıdıklarının can güvenlikleri, bireylerin sahibi oldukları malların güvenliği ve bu güven ortamının sağlam bir biçimde sürdürülebilmesi olarak açıklamak mümkündür. Sözü edilen bu kaygı aşamalarında, bireyler kendi hayatlarını birtakım tedbirler geliştirmek suretiyle, genel olarak da sözü edilen önlemler çerçevesinde sürdürmektedirler.

Tarih boyunca insanoğlunun kendileri için korunaklı bir barınak inşa etmeleri, sözü edilen barınağı hem yabancılardan hem de doğal afetlerden koruma ve barınakta sürdürülen yaşamın sürdürülebilir olması için, gereken malzeme ve ekipmanı sağlamak ile ve yüksek yaşam standardına sahip olmak için, bu malzemelerin ve ekipmanın devamlı olarak geliştirilmesine dönük gayretlerini, tamamıyla güvenlik arayışlarının yansımalarından biri olarak değerlendirmek mümkündür. Bir başka ifadeyle yırtıcı hayvanların barınaklarına yaklaşmalarını engellemek için ateş yakan ilkel insanla; lüks evini uluslararası bir şirketin bir sigorta planına göre korumaya çalışan modern insan arasında, sözü edilen eylemlerin gerçekleşmesine neden olan dinamiklerle ilgili farklılıklar bulunsa da bu eylemlerin arka planında bir güvenlik arayışının olduğunu belirtmek isabetli olacaktır (Dedeoğlu, 2003: 9).

Güvenlik kavramının tanımını yapabilmek için “varlık” ve “değer” kavramlarından söz etmek de gerekmektedir. Varlık kavramı ve dolayısıyla var olmak, güvenlikten söz edebilmenin

önkoşuludur. Değer olarak bir şey ifade etmeyen ve mevcut olmayan, olamayan bir olgunun güvenliğinden bahsetmek imkânsızdır (Dedeoğlu, 2003: 21-22).

“Değer”, güvenlikle ilgili önemli bir diğer kavramdır. Değerleri olan varlıklar, herhangi bir biçimde tehditle karşı karşıya kaldığında korunmaya ihtiyaç duyar. Bireyin tehlikelere karşı kendisini ve ailesini koruması güvenlik ihtiyacının temelini meydana getirirken; bunun bir sonraki kademesini ise koruma alanının genişlemesine bağlı olarak değeri olan ve sahip olunan bazı varlıkların da korunması gereksinimi meydana getirmektedir.

Bir konunun güvenlik olgusunun alanına girmesi için, bir grup insanın değer verdiği bir nesneye dönük bâriz bir tehlike ya da tehdit olması ve sözü edilen tehdidin âcil önlem alınmasını gerekli kılması gerekmektedir. Güvenlik ihtiyacı, bu bağlamda devletler boyutuna taşınırsa, daha fazla zengin olan devletlerin güvenlik ihtiyaçları düzeylerinin daha fazla olacağını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu noktada söz konusu zenginliklerin mutlaka ekonomik hayata kazandırılmış zenginlikler olması gerekmediğini, potansiyel zenginlik kaynaklarının bu kapsamda olduğunu ifade etmek gerekmektedir (Yorulmaz, 2014: 107).

En geniş anlamıyla güvenlik kavramının tanımı, devletlerin ya da toplulukların kendi birliklerini ve bağımsızlıklarını koruma becerisi şeklinde yapılmaktadır (Mütercimler, 2001: 18). Güvenlik olgusunu küresel bağlamda değerlendiren yaklaşımlar ise ulusaldan ziyade uluslararası güvenlikle sorumlulukların mevcut olduğuna vurgu yapmaktadır. Ama güvenliğin bir devletin kendi varlığını koruması ve sürdürmesi ile doğrudan ilişkili olduğunu unutmamak gerekmektedir. Bu bağlamda güvenlik; devletin temel unsurları olarak kabul edilen insanlar, değerler ve kurumlarla eşit düzeyde bir öneme sahiptir (Altıntaş 1998:6).

Her bir bireyin kendisi ve ailesi için yiyecek, giyecek, barınak; ayrıca sağlık bakımından ve sosyal hizmetlerin de içinde olacağı biçimde kendi, esenliklerine uygun bir yaşam düzeyine ve hastalık, işsizlik, boşanma, sakatlık, ihtiyarlık ya da hayatını idâme ettirme olanaklarından kendi inisiyatifleri dışında yoksun kalması halinde, güvenliğe - güvenceye hakkı olduğu; İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nde de ifadesini bulmuştur (BM, www.unicankara.org.tr).

Tarihin her döneminde daima var olan güvenlik kaygısı ile uluslararası sistem içinde güvenlik anlayışları; çeşitli dönemlerde, çeşitli içeriklere kavuşmuştur; her şarta ve ortama göre tehdit kavramı yeniden yorumlanmıştır. Zira unsurlara aynı dönem içinde, aynı şiddet ve aynı yoğunlukta zarar verecek bir tehdit söz konusu olmamıştır. Bunun yanında, “öteki”nden

sakınmak, “öteki”nden muhafaza etmek, "öteki"yle girilen rekabet durumundan dolayı zarara uğramamak ve hatta "öteki"nden üstün duruma gelmek bütün unsurların doğal davranışı ve tutumu olarak kabul edilmiştir. Bu durumundan kaynaklı olarak, uluslararası sahada genel bir kabul görmüş güvenlik sisteminin varlığından bahsetmek zordur. Yalnızca, farklı güvenlik anlayışlarına sahip güç unsurlarının çıkarları ile karşılıklı çıkarlar söz konusu olan unsurlar arasında belirlenmiş kimi genel kurallardan söz edilebilir. Bundan dolayı, güvenlik ve dış politika stratejilerinde sürekli bir yenilik, değişim, dönüşüm ve üretim olmaktadır (Dedeoğlu, 2003: 55).

Güvenlik olgusunun üzerinde bir uzlaşma olmadığı, ideolojik tanımlara ve konjonktüre göre değişiklik gösterdiğini göz önünde bulundurarak, yeni güvenlik anlayışı içinde dikkat edilmesi gereken dört temel boyutunu şöyle sıralamak mümkündür (Yıldız, 2001: 49-55):

- Ulusal ekonomiler ve uluslararası sermaye hareketleri denetlenmelidir. Soğuk savaş döneminin Batı tarafının ekonomik gücüyle, hiçbir silaha başvurulmadan kazanılması bu durumun önemini ortaya koyan iyi bir örnektir.
- Güvenlik olgusunun ikinci boyutu psikolojik savaş boyutudur. “Dört düşman gazete, savaşta yüz bin askerden daha etkilidir” demiş olan Napolyon, günümüzde etkisi çok daha artmış olan kitle iletişim araç ve yöntemlerinin güvenlik alanındaki önemini ortaya koymuştur. İletişim dönemi denilen çağımızda kitlelerin yönlendirilmesi, düşüncelerinin kontrol altına alınması; enformasyon ve dezenformasyon daha kolay olduğu için, önemi daha da artmıştır.
- Askeri alanla ilgili alan güvenliğinin üçüncü boyutunu oluşturmaktadır. Dünya politikalarının hızla değiştiği, kurulan dengelerin altüst olduğu, sınırların değiştiği, denetleyici ve düzenleyici odakların belirsiz hale geldiği, çeşitli grupların devlet yapılarını tehditte bulunduğu, bölgesel çatışma ve istikrarsızlıkların egemen olduğu XXI. yüzyılda yeni bir siyasi konjonktür meydana gelmiştir. Bundan dolayı güvenlik kavramında geçmiş dönemlerden daha farklı anlamlar ortaya çıkmıştır. Ülke sınırlarının korunması ve ülkenin bekası için askeri faaliyet alanlarında genişleme olduğu gibi; siyasal, ekonomik, sosyal ve teknik alanlardaki gelişmeler de önem kazanmaya başlamıştır.
- Güvenlik olgusunda dördüncü boyutu, ulusal güvenliği ve çıkarları korumak, küresel veya bölgesel alanda etkili olabilmek bakımından bir birlik, entegrasyon, ittifak sistemi ve belli hedefleri olan koalisyonlara dahil olmanın önemiyle ilgilidir.

Güvenlik, devletler tarafından izlenen küresel stratejiler ve genel politikalar içinde standart bir devletin kendi ülke sınırlarında işleyişinde gereken enerjiyi üreten elektrik santraline benzetilebilir. Bu bakımdan, güvenlik olgusunun sadece askeri dinamiklerle ele alınması yetersiz olacaktır. Bir başka ifadeyle, güvenliği meydana getiren boyutlar siyaset ve ekonomiyle beraber, toplumu meydana getiren bireylerden her birinin psikolojik durumu ve toplumun bir bütün olarak işleyiş sürecinde saptayıcı niteliğe sahip sosyolojik dinamiklerdir.

Ulusal güvenlik, dış güvenlik ve iç güvenlik başlıkları altında iki farklı alanda ele alınmaktadır. İç güvenlik ülkenin sınır çizgileri dâhilinde yaşayanları kapsarken; dış güvenlik devleti sınır ötesinden tehdit edebilecek birtakım risk ve tehditleri içermektedir. Fakat güvenlikle ilgili böyle bir sınıflandırma yapılmakla birlikte ulusal güvenlik olgusunun bütünlük arz ettiği gözden kaçırılmamalı, sözü edilen ayrımın sadece güvenliği tehdit eden unsurların kaynağını saptamak için kullanıldığı ifade edilmelidir (Çaşın, 1993: 14).

2.1. Tarihsel süreçte güvenlik

Güvenlik olgusu, tarihin başlangıcından bugüne yaşamın her alanında, birey temelli bir olgu olarak varlığını sürdürmektedir. Maslow'un ihtiyaç kuramında ikinci basamakta da yer verdiği güvenlik ihtiyacı farklı alanlarda ve farklı biçimlerde kendini göstermektedir. Temel ihtiyaçlardan olan güvenlik; sistem, devlet, toplum ve insan düzeylerinde değişken ve aktörlere sahiptir. Güvenliğin çok değişkenli ve esnek geçiş özellikleri olan boyutlardan oluşan bir kavram alanı vardır.

Sözlüklerdeki anlamıyla güvenlik: “Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu” olarak açıklanmaktadır (TDK, 2020). Bu tanımlamadan hareketle güvenliğin fiziksel ve psikolojik boyutları olduğu söylenebilir. Tarih boyunca, genel olarak güvenlik olgusunun fiziksel boyutu öncelikle ele alınmış ve devletlerin güvenlik yaklaşımlarının temelini, kendi sınırlarını diğer devletlerin saldırı ve tehditlerinden uzak tutmak oluşturmuştur (Erhan, 2002: 58).

Uluslararası güvenlik kavramına tarihsel perspektiften bakıldığı zaman, güvenliğin geçmişten bugüne devamlı biri değişim ve dönüşüm içinde olduğu görülecektir. Uluslararası sistemin yapısında ortaya çıkan değişiklikler toplumların ve devletlerin yapılarında etkili olmakta ve buna bağlı olarak da değişen toplum ve devlet yapıları da, uluslararası sistemde değişikliklere

neden olmaktadır. Bu etkileşim ve değişim hem uluslararası sistem hem de devlet boyutunda güvenlik anlayışını dönüştürmektedir.

İlk çağlarda uluslararası bir sistemin varlığından ve bu sistemin aktörlerinden devletlerden söz etmek mümkün olmadığı için, bir güvenlik anlayışından da söz etmek mümkün değildir. Buna rağmen tarih öncesindeki kavimlerin komşu kavimlerle, eski devletlerin sınır komşuları devletlerle ve Yunan şehir devletlerinin birbiriyle ilişkileri olduğu da ortadadır (Arıboğan, 2007: 28-30).

Güvenlik de kaçınılmaz olarak bu unsurların ilişkilerin temel konularından birisidir. Bu bağlamda realizmin ilk savunucularından Thucydides'in yazdığı eser olan Peloponez Savaşları'nda dönemin güvenlik sorunlarıyla ilgili bazı yaklaşımlar bulunmaktadır. Thucydides, Atina'nın her geçen gün güçlenmesinin ve bu durumun Spartalılarda korku yaratmasının Atinalılarla Spartalılar arasında yaşanan savaşın temel sebebi olduğunu ifade etmektedir (Yurdusev, 2009: 34). Buradan anlaşılacağı üzere Sparta, Atina'nın her geçen günü güçlenmesini kendisi için bir tehdit olarak görmüş ve Atina ile savaşmayı güvenliğini sağlamanın bir yolu seçmiştir.

Bölgesel merkezleşmiş sistemlerin varlığı ve sayılarının her geçen gün artması, uluslararası sistem bakımından Antik Çağ'ın en önemli özelliğidir. Tek tanrılı dinler ile kitleleri etkisi altına alabilecek güçte inanç sistemlerinin olmayışı, bu dönemin önemli bir diğer özelliğidir. Fakat Roma İmparatorluğu'nun kurulmasıyla yapısal anlamda büyük değişimler yaşanmış; ayrıca tek merkezli büyük imparatorluklar dönemi başlamıştır. Yükselme döneminde Roma İmparatorluğu sistem içindeki neredeyse tüm siyasi merkezlerde hâkimiyet kurmayı başarmış ve durumun böyle olmasının Roma'nın hâkimiyetinin ve büyüklüğünün tek kutuplu dünya sistemi modeli isteyenlerin örneği olmasını sağlamıştır (Arıboğan, 2007: 48-50).

XIV. yüzyıl ve XV. yüzyılda Avrupa'nın Haçlı Seferleri, Soylu sınıfın ekonomik ve siyasi gücünü yitirmeye başlaması, Feodalitenin çökme sürecine girmesi gibi ekonomik ve siyasi bakımdan radikal ve önemli değişiklikler yaşamaya başlamasıyla mutlakiyet anlayışına sahip hanedanlık devletleri kurulmaya başlamıştır. Bu dönemde ticari faaliyetlerin artması, merkantilist politikalar ile emperyalist imparatorluklarının kurulması, kralları siyasi güçlerini korumak ve artırmak için silahlanmaya gitmelerine neden olmuştur (Arıboğan, 2007: 77-79).

Machiavelli tarafından yapılan XVI. yüzyıl değerlendirmelerine göre (Machiavelli, 1952), devletlerin varlıklarını koruması ve devam ettirmesi ile güç olgusu arasında simetrik ve doğrudan bir ilişki vardır. Devletlerin devamlı rekabet içinde olduğu bir çıkar çatışmasının yaşandığı ortam olan uluslararası sistem, bundan dolayı da kaotiktir. Bir başka ifadeyle, neredeyse devletlerin tamamı birbirlerini tehdit eden bir unsur haline gelmiştir. Machiavelli tarafından bu dönemle ilgili değerlendirmelerin, realist paradigmanın temel esaslarına önemli katkıları olmuştur.

Materyalist yaklaşımıyla tanınan, 17. yüzyılın önemli ismi Thomas Hobbes, insanları tanımlarken hareketlerini kendisini koruma güdüsüyle yapan makineler ifadesini kullanmıştır. Hobbes'e göre herkesin birbiriyle savaş halinde olması, ırkının doğal durumudur. Kuralların uygulanmasını sağlayacak bir güç olmadığı zaman, insan hayatı önceden kestirilemez ve tehlikeli bir hâl arz etmektedir. Hobbes, bu durumla ilgili en rasyonel çözümün herkesin korkuyla karışık bir saygınlık içinde olmasını sağlayacak bir gücün yaratılması olduğunu belirtmektedir. Ne var ki Hobbes, dünya hükümeti olgusunun uluslararası sistemdeki anarşiye karşı en iyi çözüm olduğunu reddetmektedir. Uluslararası toplumlarda hukuk kurallarının devletler için de geçerli olduğuna vurgu yapan Hobbes, eşitsizlikten güvensizliğin, güvensizlikten de savaşın doğduğunu ileri sürmektedir (William, Wright ve Evans, 1996: 149).

İdealist eğilimlerin ortaya çıkmaya başladığı XVIII. yüzyılda güvenlik, savaş halinin reddedilmesiyle özdeş algılanmaya başlamıştır. Hobbes'un aksine John Locke, bir savaş durumunun doğa hali olduğunu kabul etmemektedir (Locke, 1982). O, doğa halinde de yardımlaşma ve iş birliğinin mümkün olduğu kanısındadır. İnsanın doğası, Hobbes'un ileri sürdüğü kadar kötü değildir. Devrin devletlerarası ilişkilerini bir doğa hali olarak kabul eden Locke, bu durumu devamlı bir savaş durumu olarak algılamamaktadır.

J. J. Rousseau ise barış ortamının Avrupa'daki halklar arasında sağlam ve devamlı bir konfederasyon kurulmak suretiyle sağlanabileceğini iddia etmektedir (William, Wright ve Evans, 1996: 149). Rousseau; ortak hâkim bir gücün varlığı ve uluslararası toplum trajedisi, herkesin toplumsal çıkarına hizmet edecekken, bazen devletlerin sözü edilen otoriteyi yok kabul edebilmelerinin çıkarlarının gereklerinden kaynaklandığı düşüncesindedir.

XIX. yüzyılın başında yaşanan toplumsal değişim ve dönüşüm, güvenlik algısı bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu dönemin önemli filozofu Hegel'in ifadesiyle sistem, birbirinden

doğan zıtlıklardan meydana gelmekte ve zıtlıklar arasındaki çelişkisi arttıkça gelişmeler yaşanmaktadır.

Güvenlik ve savunma anlayışı içinde her devlet bir kapasitesini arttırdığında öteki devletler bunu kendileri için yükselen bir tehdit olarak algılamakta; güçlerini ve kapasitelerini ona göre artırma yolunu seçmektedir. Sözü edilen karşılıklı yükseliş bir taraftan tehdidin boyutunu dikey ve yatay şekilde genişletirken; öte taraftan da sosyo-ekonomik çabaların yükseltilmesini gerekli hâle getirmektedir. Daha iyi rekabet, daha iyi bir savunma ve daha büyük tehdit anlamını taşımaktadır. Daha iyi savunmanın kuşku yok ki daha çok mâliyeti vardır ve bu mâliyeti de karşılamak da gelişmekle mümkün olacaktır (Dedeoğlu, 2003: 45).

Önceki yıllardan bu yana düşünürlerin birçoğu, güvenliğin sağlanması konusunda, uluslararası sistemde yer alan devletlerin tamamının, uyacakları kuralları geliştirmek suretiyle kalıcı barışın tesis edileceği yönünde düşünce birliğine varmışlardır. Devletlerin XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın ilk yıllarında, belli bir örgütlenme aracılığıyla birbiriyle olan problemlerin uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak çözümlenmelerinin sağlanması ve bu yöntemle de sürdürülebilir bir barış ortamının yaratılmasına dönük gayretleri, düşünce basamağından uygulama basamağına yükseltilmeye başlanmıştır (Sönmezoğlu, 2002: 12).

İdealizm düşüncesinin yapılanması, evrensel bir barış önermesi temeline kurulmuştur. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'de ve ABD'de gelişen akımlardan biri olan idealizmi düşüncesinde olanların amacı, savaşta sonra statükonun tanımını yapmak olmuştur. Savaşa yol açan koşulların ve faktörlerin devletlerin ortak tutumları ve davranışlarıyla yok edilebileceği düşüncesine odaklanmış olan idealizm, liberalizmle beslenmiştir. Grotius ve Kant'ın önermelerini yeniden yapılandıran Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Woodrow Wilson, demokratik rejimlerin, Milletler Cemiyeti'nin ve açık diplomasinin en önemli savunucusu olmuştur. Barışla ilgili düzenleme yapılmasının yanında sürdürülmesine de hizmet etmesi düşünülen uluslararası bir güvenlik gücü oluşturulması da planlanmıştır. Güvenlik hareketleri, bir türden örgütlenme süreçlerini ifade eden bir kavramdır.

XXI. yüzyılda, bilim ve teknoloji alanı başta olmak üzere yaşanan gelişmeler güvenlikle ilgili yeni boyutlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Küreselleşme sürecinin getirdiği bazı dayatmalar da arka arkaya geldiği zaman, ortaya askeri güvenlik kavramından ziyade; daha farklı bir güvenlik algısı çıkmaktadır. Yeni düzenle birlikte, uluslararası sistemin dengesinin

bozulmasına neden olan organize suçlar, siber terör, insan kaçakçılığı ve yasadışı göç gibi yeni tehdit algıları güvenlik alanında yerine ikâme olmuştur.

2.2. Devlet güvenliği

Güvenlik, insanın en ilkel ve öncelikli gereksinimlerinden birisidir. Tarih öncesi dönemde tabiatın gelmesi, muhtemel bir tehlikeyi bertaraf etmek için bir mağaraya sığınma davranışı şeklinde ortaya çıkarken; günümüzde bugün bir milleti tümüyle nükleer silahların vereceği tehlikeden koruması, güvenlik kapsamı içinde değerlendirilmektedir.

Bir kişi için güvenlik, kendi şahsına ve sahibi bulunduğu kazanımlarına karşı herhangi bir tehlike ya da tehdidin bulunmaması durumunu belirtmektedir. Devletler için olduğu ölçüde, kişiler için de öncelikli ve en önemli sorunlarından olan güvenlik olgusu, insan yaşamının bütün kademelerinde etkili olan ve yaşamının psikolojik, siyasal, toplumsal ve ekonomik boyutları da dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

21. Yüzyılda terörle mücadele kavramı, ülkelerin ulusal varlıklarını ve iç barışın devam etmesi noktasında uğraştıkları ilk gündem maddesidir. Devletlerin varoluş felsefesi içinde, milletin devamlı olmasının sağlamak ve ulusun milli birlik ve beraberlik fikri çevresinde yaşatmak bulunmaktadır. Bu yaklaşım, daha önce belirtilen tehdit öğeleriyle mücadeleyi zorunlu hale getirmektedir. Bu mücadeleye mecbur olmak, devlet güvenliği ya da kamu güvenliği olgularını ortaya çıkarmaktadır.

Devlet, kamunun güvenliğini temin etmek için, savunma mekanizması niteliği taşıyan ve dolayısıyla devleti oluşturan kuvvet unsurları aracılığıyla, bu görevini yerine getirmektedir. Temel felsefesi, halkının yaşamsal niteliklerini yükseltmek ve onu dâhili ve harici tehditlere karşı korumak olan devletin güç unsurları, esas olarak hiçbir ülkeyi hedef olarak karşısına almaz. Halkının yaşamsal niteliklerini yükseltmek ve onu dâhili ve harici tehditlere karşı korumak isteyen devlet, her çeşit değişme ve gelişmeleri yakından izlemek ve gelişmişliğe ulaşabilmek adına, bu yenilikleri kendi bünyesi içinde uygulamak zorundadır. Bu durum, devletin varlığını güvence altına alan ve ömrünü uzatan temel unsurların başında yer almaktadır.

Devlet kendi güç unsurları aracılığıyla, gelecek nesillere ve yarınlara yaşanabilir nitelikler taşıyan bir ülke, huzur ve güven içinde bir vatan toprağı sağlamayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte devletin ulusal güç unsurları, ülke güvenliği ve kamusal düzeni bozma amacıyla olan

tehdit ve tehlikeleri bertaraf etmekle görevlidirler. Bu durumu, devlet kendi kişiliğiyle ortak kabul etmektedir. Bundan dolayı devlet güvenliği olgusunu halkın ve devletin güvenliği olgusunun dışında kabul etmek olası değildir.

Türkiye’de ulusal güvenlik kavramı yasal olarak da tanımlanmıştır. Sözü edilen ulusal güvenlik bir tanımı şöyledir: İçeriden ve dışarıdan gelebilecek her tür taarruza ve bozguncu girişime, büyük yangın ve tabii afetlere büyük bir dirençle karşı koyabilmek, devletin otoritesini, varlığını korumak ve sürdürebilmek, bir savaşı kazanarak tamamlayabilmek için ulusal tüm gayret, kuvvet ve etkinliklerin tam olarak devreye konulmasıdır. (6/1645 Sayılı MGK Gen. Sekr. Yönt., m. 3/a). Yine bir başka tanımlama şöyle yapılmıştır: “Ulusun varlık ve bütünlüğünün, devletin anayasal sisteminin, uluslararası alanda siyasal, ekonomik ve kültürel tüm menfaatlerinin; hukuk sisteminin iç ve dış bütün tehditlere karşı muhafaza edilmesi ve sakınılmasıdır (6/1645 Sayılı MGK Gen. Sekr. Yönt., m. 3/a).

Ulusal güvenlik politikasının ulusal güvenliğin temini, ulusal hedeflerin elde edilmesi ve söz konusu iki unsur adına dış, iç ve savunma hareket biçimleriyle ilgili esasların belirlenmesi olarak üç temel ögesi vardır (Harp Akademileri Kom., 2002: 46).

Ulusal güvenlik olgusu, ülkenin çıkarlarının müdafaa edilmesinin daha da önemlisi diğer devletler için de caydırıcı nitelikleri sağlayacak bir gücün sağlanması ve güvenlik ortamına şekil verecek önlemlerin geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu yaklaşım biçimi, ulusal egemenliğin devam ettirilmesinin tek yoludur. Amerika Birleşik Devletleri, Savunma Bakanlığı ulusal güvenlik kavramını, ülkenin dış ilişkilerini ve savunmasını kapsayan ortak bir terim olarak kabul etmektedir.

Ulusal güvenliği sağlayan durumları şu şekilde sıralamak mümkündür (Denk, 2000: 2):

- Yabancı ülkelerden birine ya da ülkeler grubu üzerinde meydana getirilen savunma avantajı ve askeri üstünlük sağlanması.
- Dış ilişkiler bakımından kendisine uygun bir pozisyon oluşturulması,
- İçeriden veya dışarıdan, açık ya da gizli düşmanca, bölücü müdahalelere başarılı bir biçimde karşı koyacak yeter düzeyde savunma gücünün varlığı.

Ulusal güvenlik olgusu, tabii kaynaklar, demografi ve çevreyle ilgili konularını da içine alacak biçimde genişlemesine karşın, askeri güvenlik; ulusal güvenliği sağlayan en önemli

kriterlerinden birisi olma niteliğini devam ettirmektedir. Ulusal güvenlik kavramında soğuk savaştan sonra ortaya çıkan temel değişimlerden bir başkası da ülkelerin ulusal güvenlik stratejilerinin meydana getirirken daha önceden göz ardı edilen “iç tehdit” kavramlarını iyice önemsemeye başladıkları, ulusal güvenliklerine dair tehdit algılarında köklü değişikliklere gittikleri görülmektedir (Ülman, 2000: 101).

2.3. Uluslararası güvenlik kavramı

Güvenlik, uluslararası ilişkiler disiplini alanında kavramın günlük hayatta taşıdığı anlamından farklı bir anlamda kullanılmaktadır. Güvenlik, toplumsal alanda bireylerin fiziksel güvenliği ve sosyal güvenlik anlamına gelirken; uluslararası alanda kullanılan güvenlik, ağırlıklı olarak güç stratejilerine dayanmaktadır. Bir konunun uluslararası güvenlik kapsamında yer alıp almadığına dair ayrımı, geleneksel askeri politik yaklaşımda bulmak mümkündür.

Güvenlik, bu yönüyle devletin bekası ve buna yönelik yaşamsal tehditle ilgili bir kavramdır. Sözü edilen anlayışı, tehdidin yok edilmesi için, güç kullanımının da içinde olduğu olağanüstü tedbirler alınmasını meşru hâle getirmektedir (Buzan, Wæver and Wilde, 1998: 21).

Güvenlik sağlama düşüncesi, tarih boyunca devletlerin öncelikli konusu olmuş ve devletler güç kavramını gereğinden çok önemseyerek bunu devletin korunmasının temel nedeni olarak kabul etmişlerdir.

Uluslararası ilişkiler disiplini kapsamındaki bütün aktörlerin; iç dinamik ve güçler açısından farklı güvenlik anlayışları ve arayışları vardır. Aktörlerin tehditle ilgili farklı algılamaları, onları güvenlikle ilgili farklı faaliyet ve arayışlarına yönlendirmektedir. Sözü edilen durum, uluslararası sistem içinde aktörlerin sahip oldukları kapasite, güç, sistemi algılayış biçimi, iç dinamikler ve bununla doğru orantılı olarak sistemde kendilerine uygun gördükleri role göre değişmektedir.

Güvenlik, toplumların kendilerine özgü değerlerle varlığını sürdürmesinin temel bileşkesi olarak gerekli hâle gelmiş ve siyasal hayatın odağında yer alan problem sahası haline gelmiştir. Güvenlik bu anlamda, özellikle, Avrupa’da 1618’de başlayan 30 Yıl Savaşları’ndan sonra ardından sağlanan barış sürecidir. Güvenlik, İspanya ve Avusturya Habsburgları, Danimarka, Fransa, İsveç ve Alman Prenslükleri arasında imzalanan Vestfalya Antlaşması ardından itibaren, uluslararası sistemdeki güçlü aktörler olan devletlerin temel sorumluluklarından biri haline gelmiştir. Bu sorumluluğun gelişim sürecini; devletlerarası ilişkilerle ilgili düzenleme yapan

bir üst otoritenin olmaması ve devletlerin kendilerine yeterliliğe dayalı olan bir dünyada kendilerini korumaktan başka alternatifleri bulunmaması gibi konular kuvvetlendirmiştir (Baylis, 2008: 69-85). Belki de bundan dolayı uluslararası sistemi meydana getiren aktörler, tarihin bütün dönemlerinde kendilerine yönelen tehditlere karşı tedbir almak amacıyla, bütçelerinin önemli bir kısmını güvenlikleri için harcama eğilimine girmişlerdir (Yorulmaz, 2014:109).

Uluslararası güvenlik olgusu, kesinlikle ulusal güvenlik olgusundan daha büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü bir ülkenin güvenliğini sağlaması, bütün uluslararası sistemin güvenliğini sağlamasına bağlı bir olgudur. Ülkelerin birbirlerine olan ihtiyaçlarının artması, büyük çaplı tehdit algıları ve silahlanmayla ortaya çıkan yeni istikrarsızlıklara ve dengesizliklere neden olacaktır; netice itibariyle bir ülkenin yaşadığı güvenlik sorunu, sistem içinde yer alan bütün devletlerin güvenlik zafiyetine uğratacaktır. Bu durum, güvenlik olgusunun “sadece herkesin sadece kendini bağlamaması, aynı zamanda rakip çıkarlarını da içermesi gerektiği” anlayışını öne çıkarmaktadır. Hatta kitle imha silahları ve terörizmin iyice yaygın duruma gelmesi gibi, bu dönemin büyük tehditleri ulusal nitelik olmanın ötesinde bir özelliğe sahiptir. Bundan dolayı bu risklere karşı alınacak tedbirlerin uluslararası işbirliği niteliğinde olması gerekmektedir. Bu yaklaşım “ortak güvenlik” kavramının oluşmasını sağlamıştır (Genelkurmay, 2003: 243).

Uluslararası ilişkilerle ilgili sistemin yapısının belirlenmesi sürecinde önemli yeri olan güvenlik kavramı, devletlerin aralarındaki ilişki durumlarını düzenleyen temel belirleyicilerdendir. Uluslararası ilişkilerle ilgili geleneksel bakış açıları, güvenlik bağlamında güç ve barış kavramlarına odaklanmış durumdadır.

Realist ekolden olanlar güvenlik kavramını, gücün uzantılarından biri olarak kabul ederken; idealistler güvenliği barış sonucu ortaya çıkan bir unsur olarak kabul etmişlerdir. Güvenlikle ilgili tanım veya prensipler değerlendirildiğinde güvenlik sorunlarının hükümetlerin politika ve stratejilerine çeşit rehberlik ettiği, kamuoyunu yönlendirme özelliği olduğu, bir yandan da para ve gücün dağıtımında doğrudan etkisi olan bir potansiyel taşıdığı görülecektir. Bundan dolayı soğuk savaş sürecinde güvenlik olgusu, realist yaklaşımın etkisiyle “devlet güvenliği” ile özdeş değerlendirilmiştir (Öke, 2001: 53).

Uluslararası sistem içinde bulunan aktörler, ulusal çıkarlarını korumak ve varlıklarını devam ettirmek amacıyla farklı güvenlik arayışlarına girmişlerdir. Söz konusu arayış, aktörlerin uluslararası sistem içindeki kapasitelerine, güçlerine, sistemi algılayışlarına ve kendilerine

sistem içinde biçtikleri rollere göre değişiklik göstermektedir. Uluslararası güvenlik kavramını, bu yaklaşımdan hareketle farklı düzlemlerde ele almak mümkündür. Güvenlikle ilgili öncelikle üzerinde durulacak konuları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Küresel boyutta; uluslararası sistemin tamamına ya da tamamına yakın kısmının güvenliği,
- Bölgesel boyutta; coğrafi veya alt sistemlerin güvenliği,
- Ulusal boyutta; ulus-devlet ya da ülke içindeki toplumsal alt grupların güvenliği,
- Bireysel boyutta ise bireylerin güvenliği konularından söz edilebilir (Dedeoğlu, 2003: 21).

Çağımızda uluslararası ilişkilerin bölgesel ve küresel yönleri daha çok önemli olduğundan güvenliğin küresel ve ulus-devlet boyutları çok daha önemli duruma gelmiştir.

Uluslararası güvenliğin bir katmanı olan ulus-devlet güvenliği, süreç içinde yapısal ve ideolojik farklılıklardan dolayı, meydana gelen tehdit algılarına göre ittifak içi ya da bağımsız düzlemde kalmaktadır. Güvenlik olgusunun küresel boyutu ise nükleer tehdit, silahlanma, çevre kirliliği, az gelişmişlik; terör, organize suçlar, mafya, değerli madde kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, kara para aklama, uyuşturucu ve göç gibi ulus aşan suç faaliyetlerine benzeyen, yeni birçok tehdidin ortaya çıkmasıyla hem gerekliliği artmış hem de şekillenmiştir.

Özet olarak uluslararası güvenlik, uluslararası sistemdeki bütün aktörlerin algılamalarına paralel olarak ortaya koydukları davranışlarla bölgesel ve küresel kuruluşlar aracılığıyla oluşturulan ve sürdürülen evrensel ilkeler çerçevesinde üzerinde durulan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Ancak güvenlik olgusunun insanlık tarihiyle eşzamanlı olduğu düşünüldüğü zaman, uluslararası sistemde de güvenlik bir süreç olarak ele alınmaktadır. Sözü edilen süreç içinde şartların değişimi, kavramın içeriğini zenginleştirmek suretiyle bir dönüşüm ve değişim yaşanmasına imkân vermiştir.

3. Güvenlik algısı kavramı

Algı boyutu, güvenlik kavramı ile ilgili aktörlerin uluslararası sistem içindeki konumlarının ve karşı tutumlarının belirlenmesi konusunda belirleyici boyuttur. Algı boyutunda aktörün kendisiyle birlikte öteki aktörlerin konumunu ve karşı davranışlarını belirlemesiyle güvenlik ve değişkenlerin karakteri tespit edilmelidir. Karşı davranışların tespit edilmesi, algı düzeyindeki

geleneksel tehdit merkezli yaklaşımların egemenliğinin simgesidir. Tehdit merkezli bir algısal seviyenin meydana getirilmesi, algı düzeyinin durum analizi yapılmasından çok; karşı tarafın niyetine ve yeteneğine odaklanmak suretiyle, güvenlik ikileminin ortaya çıkması veya bir savunma sürecinin başlatılmasıyla (Herz, 1962: 231) sonuçlanmaktadır.

Güvenlik konusunda konum belirlemede dost-düşman veya ben-öteki gibi imgelemler yetersiz kalmaktadır. Algı boyutu, tam da bu noktada öne çıkmaktadır. Bu bağlamda güvenlik kavramını, karşı tarafla bağlantısı olan bir savunma anlayışından çok, bir ifade şekli olarak görmek gerekmektedir. Bu yönüyle güvenlik algısı tespit edilirken amaca, duruma, sonuca veya araca yönelik bir araştırma düzeyi meydana getirilmektedir.

Bireyden, sisteme kadar tüm aktörler; değişkenlerini bu inceleme düzeyinde değerlendirmekte ve kendilerini bu düzeylerde konumlandırmaktadırlar. Kavramı aktör merkezli ele almak gerektiği zaman, aktör açısından kavramın açıkça; bir amaç, bir durum, bir sonuç ve de bir araç olduğu anlaşılmalıdır.

Karşı tarafın sizin güvenliğinize nasıl zarar vereceğinden ziyade, sizin güvenlik durumunuzu nasıl algıladığınız; kavramın algı boyutu bakımından önemli olan yanısıdır. Yani güvenliğin esas olarak sizin için araç mı ya da amaç mı olduğu sorusuna verilebilecek yanıt; tehdit bekleyen veya tehdit edilen değil, algılama ölçünüze göre bazen konum belirleyen kişinin siz olmasıdır. Bununla birlikte güvenlikte konumlandırma merkezli durum yaklaşımı, mevcut tehdide karşı güvenliğinize yönelik algılama düzeyiniz boyutunda tepki vermenizi sağlamaktadır. Zira güvenlik olgusu durum olarak algılandığı zaman; bir konunun tehdit olarak kabul edilip edilmemesi, devlet merkezli olarak kapalılık veya açıklık haliyle doğrudan ilgilidir. Kapalılık veya yönetimin hesap verebilirliği anlamında, açıklığa bağlı olarak da güvenlik durumunun karakteristik yapısı anlaşılmalıdır.

3.1. Uluslararası güvenlik algıları

Güvenlik konusunda devrim içerisinde olan uluslararası sistem, birçok evreden geçmektedir. Sözü edilen evreler, değişimin temel dinamiğidir ve dönem itibarıyla değişim ile mevcut güvenlik algılamaları arasındaki ilişkileri tespit etmektedir. Sistem içinde değişiklikler süreklilik göstermektedir. Söz konusu değişiklikler, devletlerin güvenliklerini nasıl sağlayacakları konusunu tespit etmekte ve bununla birlikte güvenlik sağlama mekanizmalarında da değişimlere neden olmaktadır.

Aron, Mahoney ve Anderson tarafından değişim kanunu konusunda ifade edildiği gibi bir yerin ekonomik, demografik veya askeri değeri üretim ve savaşma teknikleriyle kurumlar ve insan ilişkileriyle birlikte değişim göstermektedir (Aron, Mahoney ve Brian, 1966: 592). Bunun gibi tehdit anlamında ortaya çıkan yeni gelişmeler, devletlerin evrilme süreçlerinde savunmasız olmalarının doğasını değiştirmek amacıyla, devletleri bir değişim mücadelesine sokmaktadır.

Uluslararası ilişkiler kuramları içinde güvenlik kavramının ele alınarak değerlendirilmesi, özellikle güvenlikle değişim arasındaki ilişkilerin ve kavramın genişlemesiyle kavrama dair, örneğin kapsayıcı güvenlik gibi yeni düşüncelerin ortaya çıkış döneminde, literatürde yer alan temellerinin ortaya konulması bakımından önemlidir. Durum böyle olduğunda bunun durağan bir alan olduğu söylenemez.

Kavram anlamsal ve içerik olarak II. Dünya Savaşı ile başlayarak bugüne kadar bugüne evrilerek birçok dönüşüme uğramıştır. Sözü edilen dönüşüm, devletten bireye doğru yürüyen bir süreçtir. Bu süreçle ilgili birçok kuramdan söz edilebilir. Teorilerden bahsetmek gerekirse, çıkış noktasını iki temel yaklaşımın oluşturduğu görülecektir: Bu kuramsal bakış açılarından birincisi temellerini Hobbes'un attığı devlet merkezli, geleneksel, realist yaklaşım; ikincisi ise Grotious'un düşünceleri üzerinde yükselen globalist-transnasyonalist devlet merkezli olmaktan uzak yaklaşımdır (Sullivan, 1989: 8-9).

Geleneksel devletçi yaklaşım adıyla da bilinen devlet merkezli kuramlar, realist dünya politikaları okumalarına sahiptir. Bu yaklaşıma göre devletler, güvenlik söz konusu olduğu zaman dünya politikaları analizlerinin merkezinde yer almaktadır ve uluslararası ilişkiler kavramı devletlerin etkileşimleri şeklinde açıklanmaktadır.

Devlet merkezli yaklaşımlardan geleneksel yaklaşım adıyla belirtilen realizmde ya da diğer ifadeyle klasik realizmde, uluslararası siyaset, saf güç mücadelelerine dayanmakta ve güvenlik gücünün türevlerinde biri olarak değerlendirilmektedir (Waltz, 2000: 6). Güvenlik ikilemi ise realist kuramların yaklaşımına göre devletleri savaşa sürükleyen sebeplerin başında yer almaktadır.

Devlet merkezli kuramların artan karşılıklı bağımlılık ve uluslararası entegrasyon karşısında, uluslararası sistemin analizleri hakkında yeterli olmaması, devlet merkezli olmayan kuramları ortaya çıkarmıştır. Devlet merkezli olmayan kuramlarda, devlet uluslararası politika yaklaşımın merkezindeki biricik aktör olma konumundan uzaklaşarak, güvenlik algısı da devlet güvenliği

merkez noktasından birey güvenliği alanına kaymıştır. Sözü edilen süreçte devlet dışı faktörlerin inkar edilemez bir etkisi vardır.

Devlet merkezli olmayan kuramlarla güvenliğin sağlanması konusunda, yalnızca askeri tekniklerin kullandığı bir güç mücadelesi sürecinden, yumuşak güç araçlarından yararlanan yeni bir sürece geçilmiştir. SSCB'nin dağılması ve Soğuk Savaş döneminin bitmesiyle, geleneksel güvenlik yaklaşımıyla birlikte statizm de sona ermiş, güvenlikle ilgili konuları askeri boyutu dışında da değerlendirenlerin sayısı artmıştır (Jones, 1999: 97).

Soğuk Savaş'tan sonra düşünülenin aksine dağılan Sovyetler Birliği ve AB, eksikliklerin tekrar ele alınmasını ve güvenlik probleminin eleştirel çalışmalar tarafından yeniden çözülmesini yönelik çalışmasını hızlandırmıştır (Eralp, 2005: 144). Eleştirel güvenlik anlayışı, realist güvenlik yaklaşımı temelinden hareketle, realist yaklaşımın devlet temelli güvenlik yaklaşımını ve devletin fiziksel güvenliğine odaklanmasını eleştirmektedir. Eleştirel kuram, bu durumda insan ve insanın temel kuramlarının dikkate alınmadığına vurgu yapmaktadır. Eleştirel yaklaşım tarafından güvenlik kavramıyla ilgili yeni bir tanımlamaya göre güvenlik, toplumsal düzenin dayanaklarına dair hiçbir kaygının olmaması durumunu belirtmektedir.

Bir söylem olarak “güvenlik” olgusunun kavramsallaşmasını sağlayan Waeber'a göre, herhangi bir soruna güvenlik sorunu adı verilmesi, sözü edilen sorunu özel bir statüye koyarken, sorunun muhatabı devletin de, bu sorunla başa çıkmak için yararlanacağı olağan dışı önlemlere başvurması meşru bir zemin oluşturmaktadır (Tanrıseven, 2005: 120). Waeber, devletin temel aktör durumuna gelmesi halinde, her konunun tartışma götürmez bir güvenlik tabusuna dönüşeceğini iddia etmektedir (Waeber, 1995: 46-86). Waeber, böylesi bir durumda birçok konunun güvenliksizleştirilmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Bu şekilde konular olağandışı davranış biçimlerinden; daha ziyade normal davranış sahalarına yerleştirilerek, insanların yaşamlarını en düşük düzeyde rahatsız ederek çözümlenmeyi tercih edecektir.

3.1.1. Geleneksel güvenlik yaklaşımı

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası ilişkiler disiplininin ortaya çıkmasıyla beraber, güvenlik çalışmaları da akademik bir zemine oturmuştur. Uluslararası ilişkiler disiplininde ilk çalışmalar tarihi Thucydides'e kadar uzatılabilen Realizm ile, ilk örnekleri Kant'ın çalışmaları sayılabilecek olan liberalizm teorileri çerçevesinde oluşturulmuştur (Baylis ve Smith, 2001). Bu sebeple geleneksel güvenlik yaklaşımı denildiğinde realizmin ve liberalizmin güvenlik

anlayışları akla gelmektedir. Bu iki yaklaşım her ne kadar birbirlerinden farklı gibi gözükseler de temel varsayımları bakımından pek çok ortak noktaları bulunmaktadır.

İlk olarak klasik realizm ve klasik liberalizm devlet kavramını güvenlik olgusunun merkezine koymaktadırlar. Yani geleneksel güvenlik anlayışında güvenlik denildiği zaman akla devletin güvenliği gelmektedir. Geleneksel yaklaşımda devletin güvenliğini tehdit eden unsur da bir diğer devletin askeri gücü olmaktadır. Bu yaklaşım güvenlik unsurunu devletlerin askeri anlamda kendilerini savunmaları için gerekli olan önlemleri diplomasi, coğrafya, teknoloji, ekonomi gibi unsurlarla sağlamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Güvenlik zaafı denildiğinde akla başka bir devletin askeri operasyonlarına karşı cevap veremeyecek durumda olmak gelmektedir.

Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu dünyada, güvenlik meselesi özellikle nükleer güçlerin çatışması olarak ele alındığı için, tamamıyla askerî açıdan ele alınmış ve devletlerin güvenliğinin sağlanması üzerine kurulmuştur. Fakat Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber güvenlik çalışmaları da değişim, gelişim ve dönüşüm geçirmeye başlayarak, güvenliğin öznesi devlet kavramının yanı sıra çeşitlenerek artmıştır.

Güvenliğin öznesinin çeşitlenmesiyle beraber, güvenliği tehdit eden unsurlar ve bu unsurların tehdit etme yöntemleri de değişmiştir. Güvenlik alanında yenilikçi çalışmalardan önce geleneksel güvenlik yaklaşımını daha iyi anlamak için, realizm ve liberalizmin daha yakından incelenmesi uygun görülmüştür.

Geleneksel güvenlik yaklaşımına yapılan en önemli eleştiri, devletin merkezde bulunduğu yapının reddedilmesidir. Yeni güvenlik yaklaşımlarına göre devlet güvenliğin tek referans nesnesi değil, referans nesnelere sadece birisidir (Bilgin, 2008: 89-92). Devletin güvenli olması ile halkın güvenli olması aynı durumları ifade etmez. Ken Booth güvenlik kavramının farklı bakış açılarıyla birlikte okunması gerektiğini söyleyerek, insan merkezli güvenlik anlayışının gerekliliğinden bahsetmiştir. Güvenlik alanında yenilikçi yaklaşımın önemli bir temsilcisi olan Ken Booth, güvenlik olgusunun devletlerin tekelinden alınarak, bireyleri ön plana alınması gerektiğini vurgular. Ken Booth ayrıca devletlerin güvenliği sağlama konusunda başarısız ve güvenilmez olduğunu iddia etmektedir.

Booth ve ayrıca araştırmanın daha sonraki kısımlarına değinilen güvenlik ile ilgili çalışmalar yürüten okullar incelendiğinde, devlet merkeziliği reddetmenin yanı sıra, devletin güvenliği

sağlayacak aktör olmasına emin gözle bakılmadığı ve bireyin yüceltildiği görülmektedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde devletin mutlak etken pozisyonunun sarsılarak, edilgen bir yapıya dönüşmeye başladığı söylenmektedir (Habermas, 2008). Özellikle küreselleşme ile beraber bilgi teknolojilerinde ve ekonomik yapıda yaşanan gelişmeler neticesinde devletler arası sınırların geçirgenliğini artırmasıyla neticesinde devletin biricik olma pozisyonu yok olmaya başlamıştır (Habermas, 2008). Bu dönemde eleştirel teoriler, güvenlik alanında gelenekseli temsil eden Liberal ve Realist yaklaşımları sığ olmakla suçlamışlar ve daha geniş bir güvenlik yaklaşımı oluşturmaya çalışmışlardır.

3.1.2. Soğuk Savaş'tan ve 11 Eylül'den sonra güvenlik algısı

Geçmişten bugüne güvenlik, uluslararası sistemi meydana getiren aktörlerin ilişkilerini düzenleyen unsurların başında yer almaktadır. Bu bakımdan güvenlik, sosyal bilimler alanında tarihsel durumlara, konulara ve bireylere uyarlanan ve genele seslenen temel bir kavram olarak görülmektedir (Brauch, 2008).

Güvenlik kavramı ile barış kavramı arasında yakın bir ilişki vardır. Uluslararası sistem içinde aktörler için her şeyden önce, varlıklarını muhafaza etme ve devam ettirme olguları bulunmaktadır. Bu bağlamda temel amaç, istikrarlı ve sürekli bir güvenlik ortamının sağlanmasıdır. Bu amaca uygun olarak da güvenlik, uluslararası sistemde bulunan her aktör için özel bir değere sahip olmaktadır. Sadece sözü edilen değere dair algı da değişkenlikler görülmektedir.

“Geleneksel güvenlik” yaklaşımı, güvenlik olgusunu; askeri tehdit odaklı, devlet merkezli bir yaklaşımla yorumlamıştır. Sözü edilen algıya verilebilecek en somut örnek ise Soğuk Savaş dönemi olmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra iyice belirginleşen Soğuk Savaş dönemi; ABD ve SSCB'nin liderler olduğu Batı ve Doğu Blokları arasında devam eden bir mücadeleye dönüşmüş ve devletler bloklardan birine dahil olmuş veya “bağlantısızlık” adıyla bilinen bir dış politika stratejisini izlemek zorunda kalmışlardır.

Güvenlik kavramı yalnızca askeri güvenlik bağlamında düşünülemeyecek kadar karmaşıklaşmış ve güvenliğin çevre güvenliğinden bilgi güvenliğine dek genişleyen anlamlar kazanması, güvenlikle ilgili alanda asimetrik çatışmalara da yol açmıştır. Söz konusu asimetrik çatışmalar, çağımızda, örnek olarak devletlerin devletin dışındaki unsurlarla ve devletin içinde ise farklı grupların birbiriyle çatışma içinde olmaları günden güne artmaktadır. Bundan dolayı

artık toplumlar karar alma süreci içine girmeden ve analiz seviyesi olarak göz önünde bulundurulmadan, ulusal veya uluslararası zeminde güvenliğin sağlanması için bazı tedbirler alınması imkân dışı görünmektedir (Ergül, 2012: 176). Güvenlikle ilgili yeni anlayış, dar odaklı askeri güvenlik anlayışının, etnik çatışmalar, doğal kaynakların yok olması, yolsuzluk, uluslararası uyuşturucu ve insan kaçakçılığı, mali suçlar ve çevre kirliliği gibi birçok tehdit ve risk konularını içine alacak biçimde genişlemesi anlamını taşımaktadır (Yorulmaz, 2013: 292). Alanın böyle genişlemesi karşısında yeni güvenlik yaklaşımı, kuram ve pratikte insanı odağa koyan bir anlayışı benimsemektedir. Bireyin güvenliği esas olmakla birlikte; devlet güvenliği kavramı, yurttaş güvenliğini temin eden bir araç olarak kabul edilmektedir (Bilgin, 2008: 60). Bu süreçte savunma, strateji, dış ve iç tehdit unsurlarının yanında güvenlik alanı da sadece askeri sorunlar olma sınırlarını aşmış, sivilleşmiş veya toplumsallaşmış; yani yalnızca devleti oluşturan unsurların değil, sıradan bireylerin de ilgi alanlarına girmiştir (Cizre, 2006: 10). Güvenlikle ilgili yeni anlayış, güvenlik alanının kamu tarafından sunulan diğer hizmetler gibi sivil katılımına ve denetlemesine açık, hesap verebilir ve şeffaf nitelikler taşımasını, güvenlikle ilgili alanlarda hukukun üstünlüğünün benimsenmesini, asıl sorumlunun sivil otorite olduğunun kabul edilmesini ve etkin parlamento denetimi olmasını savunmaktadır (Cerrah, 2006: 1).

Güvenlik meseleleri Soğuk Savaş döneminde sürekli olarak askeri güçle ilişkili olarak ele alınmış ve askeri güçle ilgili unsurlar bu süreçte, devletlerin temel politikaları arasına girmiştir. Devleti merkeze koyan, güce dayanan, uluslararası anarşik bir sistem anlayışı belirli bir süreç üzerinde etkili olsa da, Soğuk Savaş'tan sonraki dönemde küreselleşmenin etkileriyle birlikte tehdit algılamaları çeşitlilik kazanmış; güvenlik kavramının, bu bağlamda genişlemesi ve derinleşmesi hız kazanmıştır. Analizlerin sadece askerî bazda yapılması aşularak; değerlendirmelere enerji kaynakları, nüfus, çevre, kültürel sorunlar, ekonomi gibi etkenlerin de dâhil edildiği görülmüştür.

11 Eylül 2001 tarihindeki terör saldırılarıyla güvenlik algılamalarındaki değişim, dönüm noktasına varmıştır. 11 Eylül'de yaşanan terör, güvenlik olgusunun içeriğinin örgütlü suç şebekeleri, terör, uyuşturucu, insan ve silah ticareti, dinsel ve etnik çatışmalar, kitle imha silahlarının artması ve yasadışı göç gibi tehditlerden dolayı iyice genişlediğini ortaya koymaktadır.

Soğuk Savaş döneminden sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin egemen güç haline gelmesi, uluslararası ortamın netleşmesini sağlamış, küreselleşmenin toplumsal ve ekonomik açıdan getirdiği negatif sonuçlar, Batı ve ABD karşıtı terörün tırmanmasına neden olan en önemli faktör haline gelmiştir.

11 Eylül saldırıları ardından “terörle mücadele” konusunun uluslararası ilişkiler gündemine yerleşmesi de bu durumu ispatlamıştır. Çünkü sözü edilen saldırılar, dünyaya teröristlerin her yerde ve her an harekete geçebileceğini göstermiştir. Sözü edilen yeni terörizm, tarih boyunca bilinen kavramsal çerçevenin dışına çıkmış ve artık daha da yıkıcı boyutlara ulaşmıştır.

Soğuk Savaş dönemin bitince devletlerin birçoğu askeri harcamalarını kısıtlayarak asker sayılarını azaltma yoluna gitmişlerdir. Çoğu büyük devlet, sözü edilen tasarruf tedbirlerinin yanı sıra gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelere daha düşük masraflı paralı asker istihdamını tercih etmeye başlamışlardır.

1990'lı yıllarda oluşan bu talebe cevap vermek üzere, uluslararası alanda faaliyet gösteren çok sayıda özel askeri şirket kurulmuştur. Zamanla tam profesyonel davranışlar kazanan söz konusu şirketler, hizmet alanlarını iyice genişleterek müşterilerine askeri teçhizat sağlamanın yanında askeri teknik ve yöntemler eğitimi verdikleri bilinmektedirler. Özel askeri şirketler tarafından sunulan hizmetler ile paralı askerlik hizmetleri farklı niteliklere sahiptir. Şirketler, askerlik hizmetlerini bir sözleşme uyarınca kiraya verirlerken; paralı askerler, ücret mukabili kendi ülkelere başka bir ülkenin ordusunda hizmet vermektedirler. Paralı askerliğe “savaş müteahhitliği” demek yanlış olmayacaktır (Yalçınkaya, 2008: 340).

Devletler, silahlı kuvvetleri tarafından ihtiyaç duyulan eğitim, lojistik, altyapı ve planlama hizmetlerini özelleştirerek, bu hizmetleri bu yöntem ile alma yoluna gitmektedirler. Askeri üslerin ve lojmanların yönetimi, araçların tamir ve bakımı, depo hizmetleri ve üniforma temini, kantin işletme hizmetleri gibi birçok iş özel sektöre bırakılmaktadır. Irak Savaşı süreci, birçok askerî şirketten hizmet alımı yapılan iş kolları, bütün zamanlardaki en yoğun dönemi olmuştur. Kesin bilgi olmamakla birlikte Irak'ta 60'ın üzerinde şirketin, 20.000 kadar görevlisiyle bölgede hizmet verdiği söylenmektedir. Irak Savaşı süresinde bölgede görev yapan Koalisyon Kuvvetlerinin en önemli kolu ABD'den sonra en büyük katkıyı, askerî şirketler sunmuştur. ABD hükümeti, 2007 yılında Irak'ta 180.000 civarında özel güvenlik personeli görevlendirmiştir; burada dikkat çekici olan bu sayının bölgede görev yapan ABD askeri sayısının 20 bin kişi üzerinde olmasıdır (Singer, 2003: 250–251).

Askerin işlevlerinin ihale yoluyla özel askeri şirketlere devredilmesi ve askerin görevlerinin bu şirket mensupları tarafından yapılması, özellikle sık sık askeri darbelere maruz kalan ülkelerin en çok tercih ettiği yol olmuştur. Bu ülkelerde özel askeri şirketlerin ilk görevi, hükümet karşıtı hareketlere engel olunması, rejimin istikrarlı ve düzenli hale getirilmesi olarak belirlenmiştir (Whyte, 2003: 589).

Savaş, etnik çatışma ve soykırım nedeniyle her geçen gün sayısı artan sığınmacılar, ülkeleri çatışmaya girmeye, silahlı kullanımı da olmak üzere müdahale etmeye mecbur bırakmaktadır. Bu bağlamda BM, etik olarak kendisini sorumlu kabul etmektedir. BM, çerçevesinde ifa edilen barışı koruma amaçlı yeni bir olgu olmasının yanında 1990'lardan sonra bu türdeki çalışmaların iyice yoğunlaştığı görülmüştür. BM'nin, barış talebiyle gelen ülkeler yaptığı operasyonların sayısı, üye devletlerin örgüte verdikleri personel sayısı ve finans desteğini büyük ölçüde aşmaktadır. Bu durum, özel askeri şirketler tarafından verilen hizmetlere talebi büyük ölçüde arttırmış, özellikle yardım operasyonlarında görev yapan kuruluşların korunmasını sağlamak amacıyla özel askeri şirketlerden yararlanılmaktadır. Sözü edilen şirketler, mülteci kamplarının inşasında veya korunmasında, BM Barış Gücü askerlerine lojistik destek verilmesinde önemli görevler almaktadırlar. Bununla birlikte belli bir çatışmaya yalnızca bir tek ülke ordusunun gönderilmemesi, çatışan tarafların arasındaki şiddeti düşürmektedir. Örneğin Sri Lanka'da 1987 ile 1990 arasındaki süreçte görevlendirilen Hindistan Barış Gücü, burada taraflı hareket ettiği için suçlanmıştır. Böyle durumların tekrara etmemesi için özel askeri şirketler, özellikle tercih edilmektedir (Bjork ve Jones, 2005: 784).

Orduların modernize edilmesiyle birlikte uzman personel gereksinimi de artmıştır. Orduya verilen ileri teknoloji ürünü silah sistemlerinin kullanılmaya başlanması ile yeni savaş yöntem ve tekniklerinin sistematik bilgilere ihtiyaç olduğundan dolayı bu alanlarda bilgi sahibi olan mühendislere, teknisyenlere, enformasyon teknolojisi ve lojistik uzmanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bilgi teknolojisini iyi kullanan kuruluşlar olarak, çoğu uluslararası özel askeri şirket, bu özellikleri sayesinde piyasada güçlü bir yer edinmişlerdir (Adams, 1999: 112).

Geçmişte devletler ve milli ordular tarafından ifa edilen birçok görev ve hizmetin her geçen gün özel askeri şirketlere devredilmesi, güvenlik alanında yeni ve farklı ilişkilerin ve kombinasyonların oluşmasına imkân sağlamaktadır. Özelleştirme, dış kaynakları kullanma, kiralama ve sözleşme yapma farklı yöntemlerle kamu otoritesiyle özel sektör menfaatlerinin uyumlu hale geldiği yeni ortamda, güvenlikle ilgili yeni yaklaşımlar öne çıkmıştır.

4. SONUÇ

Sürekli ve hızlı bir değişim sürecinin yaşandığı çağımızda bütün yapılar gibi toplumlar ve devletler de değişmektedir. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna, modern düşünceden postmodern düşünceye, ulus devletten küresel dünyaya geçme süreci, bilimde ve teknikte yaşanan gelişmelerle birlikte uluslararası güvenlik alanında da bazı yeniliklere imkân sağlamıştır.

Devletler koydukları kanunlara marifetiyle genel güvenlik ve kamusal düzenin sürdürülebilmesi için, kişilerin özgürlüklerine kısıtlama getirebilmektedirler. Demokratik toplum yapısı içinde genellikle refah ve içinde güven yaşamak, kamu hizmetlerini rahat bir şekilde ve kaliteli olarak alabilme talebi, kişisel önceliklerin üst sıralarında bulunmaktadır. Çağdaş devlet yapısının bunu temin edebilmesi ise yalnız bazı müeyyide, kural ve üst bir hukuk sistemiyle mümkün olabilmektedir. Çağdaş toplumlarda devlet, her gerçekleştirdiği gözetim etkinlikleri kapsamı içinde, kamu güvenliğini ve çıkarlarını temele koymaktadır.

Küreselleşmeyle birlikte kent ve devlet güvenliğini tehdit eden tehlike ve riskler büyük artışlar olmuş; bun tehlike ve riskler, sadece bir kenti, bir ülkeyi değil, bütün devletleri aynı anda tehdit eder niteliğe ulaşmıştır. Küreselleşme süreciyle birlikte güvenlik tehditleri de küresel bir nitelik kazanmıştır.

Uluslararası sistem içinde aktörler için her şeyden önce varlıklarını muhafaza etme ve devam ettirme olguları bulunmaktadır. Bu bağlamda temel amaç, istikrarlı ve sürekli bir güvenlik ortamının sağlanmasıdır. Bu amaca uygun olarak da güvenlik, uluslararası sistemde bulunan her aktör için özel bir değere sahip olmaktadır Sadece sözü edilen değere dair algı da değişiklikler görülmektedir.

Soğuk Savaş döneminin bitmesiyle birlikte, birçok devlet askeri alana ayırdıkları bütçelerinde kısıtlamaya gitmiş ve asker sayısının azaltmayı tercih etmişlerdir. Büyük devletlerin çoğu, silahlı güçlerini küçültme ve askeri harcamaları azaltmaya giderken, ekonomik bakımdan gelişmemiş ülkeler, masrafı daha düşük olan paralı asker istihdam etme yoluna müracaat etmektedirler.

11 Eylül 2001'deki terör saldırılarıyla güvenlik algılamalarındaki değişim, dönüm noktasına varmıştır. 11 Eylül 2001'de yaşanan terör olayları, güvenlik kavramının kapsamının örgütlü suç

şebekeleri, küresel terör, uyuşturucu, insan ve silah ticareti, dinsel ve etnik nitelikli çatışmalar, kitle imha silahlarındaki artış ve yasadışı göç gibi tehditlerle iyice genişlediğini ortaya koymuştur. 11 Eylül 2001 terörist saldırıları ardından, dünyaya teröristlerin her yerde ve her an harekete geçebileceği anlaşılmıştır.

Soğuk Savaş dönemi bitince, devletlerin birçoğu askeri harcamalarını kısıtlayarak asker sayılarını azaltma yoluna gitmişlerdir. Çoğu büyük devlet, sözü edilen tasarruf tedbirlerinin yanı sıra gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerden daha düşük masraflı paralı asker istihdamını tercih etmeye başlamışlardır. 1990'lı yıllarda oluşan bu talebe cevap vermek üzere, uluslararası alanda faaliyet gösteren çok sayıda özel askeri şirket kurulmuştur.

Orduya verilen ileri teknoloji ürünü silah sistemlerinin kullanılmaya başlanması ile yeni savaş yöntem ve tekniklerinin sistematik bilgilere ihtiyaç olduğundan dolayı, bu alanlarda bilgi sahibi olan mühendislere, teknisyenlere, enformasyon teknolojisi ve lojistik uzmanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Günümüzde bütün orduların yabancı uzmanları bünyelerine almaları kabul edilir bir davranış haline gelmiştir.

Geçmişte devletler ve milli ordular tarafından ifa edilen birçok görev ve hizmetin her geçen gün özel askeri şirketlere devredilmesi, güvenlik alanında yeni ve farklı ilişkilerin ve kombinasyonların oluşmasına imkân sağlamaktadır. Özelleştirme, dış kaynakları kullanma, kiralama ve sözleşme yapma farklı yöntemlerle kamu otoritesiyle özel sektör menfaatlerinin uyumlu hale geldiği yeni ortamda, güvenlikle ilgili yeni yaklaşımlar öne çıkmış, sıradanlaşmıştır.

Soğuk Savaş döneminin ülkeleri hep tetikte tutan dehşet ve korku dengesinin ortadan kalkmasına rağmen bu süreçte uluslararası sistemde birçok yeni değişkenin ortaya çıkması, uluslararası sistemde kontrolü iyice güç hâle getirmiş ve yapıyı daha karmaşıklaştırmıştır. Bundan dolayı söz konusu karmaşık ve belirsiz ortamı daha iyi kontrol edilebilmek, bütün güçlü devletlerin ortak amacı haline gelmiştir. ABD'nin öncüsü olduğu bir grup ülke bunu gerçekleştirmek için sisteme yönelik önlemler geliştirmeye çalışırken; sorunun sistemde olduğunu düşünen Rusya gibi ülkeler de kendi etki alanlarına sistemi kontrol etmeye çalışmaktadır. Yeni dönemde değişen ve asimetrik (çok yönlü) niteliğe ulaşan tehditlere karşında zorunluluk haline gelmiş olan işbirliği de çok çeşitli bir hale bürünmüştür. Mevcut uluslararası sistemde bilinen ve alışıl gelmiş işbirliklerinin dışında ABD, Rusya, Çin ve AB

ülkeleri gibi devletler, terörizm, organize suçlar ve bölgesel çatışmalar gibi farklı sorunlar karşısında farklı işbirliklerine gidebilmektedir.

Soğuk Savaş sonrasında çok katmanlı, tek kutuplu veya kutupsuz, daha gevşek, etkileşimi çok yönlü ve üst düzeyde olduğu için daha entegre bir özellik taşımaya başlayan uluslararası sistemde aktörlerin sayıları çoğalmış nitelikleri çeşitlenmiştir.

Barışçı ve üzerinde yaşayanların mutlu olduğu bir dünya kutuplaştırılmış ve çok taraflı bir sistemle değil; ülkelerin birbirlerine saygı gösterdiği, adil küresel bölüşümün gerçekleştiği, gelir adaletsizliklerinin azaldığı bir sistemle gerçekleşecektir. Bunun sağlanması da ancak bugünün kapitalist ülkelerinin çabalarıyla mümkün olacaktır. Önemli olan ortak bir bilince ulaşarak bağımsız bir çabayla dünyanın bölünmesini engellemektir.

Güvenlik olgusunun küreselleşmesine bağlı olarak ortaya çıkan birçok yeni güvenlik sorunu üzerinde duran ve bu konuları ele alan çalışmalar yapılması önemlidir. bölgesel ekonomik krizlerin kısa süre içinde küresel alanda etkili olması insanların yaşam şartlarını ve refah düzeylerini doğrudan etkilediği için güvenlik kavramına eklenen ekonomik güvenliği; su kaynakları ve enerji ile bu kaynaklara ulaşımın güvenliği öne çıkaran enerji güvenliği; dünyanın güvenliği çerçevesinde çevre, su ve havanın kirlenmesine engel olunması bağlamında gündeme gelen ekolojik güvenlik; COVID-19, AIDS gibi insanları ciddi boyutta tehdit eden birçok bulaşıcı hastalığı güvenlik kavramı içinde yorumlayan sağlık güvenliği; küreselleşme süreciyle sosyal, kültürel alanlarda ve eğitimde ortaya çıkan değişim süreci kimlik algısını ortaya koyan toplum güvenliği gibi kavramların özel olarak ele alınarak incelenmesinin yararlı olacağı kanısındayız.

KAYNAKÇA

- Adams, T. K. (1999). "The New Mercenaries and the Privatization of Conflict", *Parameters*, 29 (2), 103-116.
- Altıntaş, N. (1998). "Soğuk Savaşın Yaşayan Mirası Tehdit Değerlendirmesi". *KKK BTY Bülteni*, (3).
- Arıboğan, Deniz Ü. (2007). **Uluslararası İlişkiler Düşüncesi: Tarihsel Gelişim**, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Aron, R., Mahoney, D.J. ve Brian, C. A. (1966). **Peace and War: A Theory of International Relations**, Translated from the French by Richard Howard and Annette Baker Fox, New York: Doubleday & Company.

- Aydın, A. H. (1996). **Polis Meslek Hukuku**, Ankara: Doğu Matbaası.
- Aydın, A.H. (2008). **Toplumsal Güvenlik ve Yerel Siyaset**, İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Baylis, J. (2008). “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”. *Uluslararası İlişkiler*, 5 (18), 69-85.
- Birleşmiş Milletler. Birleşmiş Milletler Antlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü. http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/adalet_divani.pdf Erişim Tarihi: 26.01.2020.
- Bjork, K. and Jones, R. (2005). “Overcoming Dilemmas Created by the 21st Century Mercenaries: Conceptualising the Use of Private Security Companies in Iraq”. *Third World Quarterly*, 26 (4-5), 777-796
- Brauch, H.G. (2008). “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5 (18), 1-47.
- Buzan, B. and Hansen, L. (2009). **The Evolution of International Security Studies**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, B., Wæver, O. and Wilde, J.de (1998). **Security: A New Framework for Analysis**, London: Lynne Rienner Publishing.
- Cerrah, İ. (2006). “İç Güvenlik Sektöründe ‘Zihinsel Modernizasyon’ ve Demokratik Gözetim” (ss. 1-20), İnsan Hakları Bağlamında Mülki İdare Amirlerinin Kolluk Denetim ve Gözetimi Projesi-Seminer Notları, Kızılcıhamam.
- Cizre, Ü. (2006). Giriş Ya Da “İtaat” Kültürü Yerine Bilimsel “İtiraf” ve “İtiraz”. Ümit Cizre (Ed.). **ALMANAK: Türkiye 2005 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim** içinde (8-11). İstanbul: DCAF-TESEV Güvenlik Sektörü Çalışmaları Dizisi Özel Yayın, TESEV Yayınları.
- Çaşın, M. H. (1993). *Çağdaş Dünyada Uluslararası Güvenlik Stratejileri ve Silahsızlanma*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Çiçekçi, C. (2012). **Uluslararası Güvenlik Çalışmaları**, İstanbul: Kriter Yayınevi,
- Dedeoğlu, B. (2003). **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, İstanbul: Derin Yayınları.
- Denk, N. (2000). **XXI. Yüzyıla Girerken Türkiye'nin Jeopolitik Durumu ve Jeostratejik Öneminin Yeniden Belirlenmesi**, İstanbul: Hak Yay.
- Diñer, C. (2009). “Kolluk Kuvvetlerinin Zor Kullanma Yetkisi”. *Türk İdare Dergisi*, (462), 37-67.
- Eralp, A. (2005). “Sistem”, Atilla Eralp (Der.). **Devlet ve ötesi: Uluslararası ilişkilerde temel kavramlar** içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ergül, E. (2008). **Küresel Köyde Suç ve Adalet**, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Erhan, Ç. (2002). “Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye”, Refet Yinanç ve Hakan Taşdemir (Der.). **Soğuk Savaş sonrası ABD'nin güvenlik algılamaları** içinde. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Evans, G. and Newnham, J. (1998). **The Penguin Dictionary of International Relations**, London: Penguin Books.
- Genelkurmay (2003). “Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik”, İstanbul 29-30 Mayıs 2003 Birinci Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- Green D. C. (2000). Classics in the History of Psychology. Maslow, A.H. (1943), “A Theory of Human Motivation” Published in Psychological Review, <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm> Erişim Tarihi: 13.02.2020.
- Habermas, J. (2008). **Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbetleri**, Medeni Beyaztaş (Çev.) İstanbul: Bakış Yayınları.
- Harp Akademileri Kom. (2002). **Geçmişte ve 21. Yüzyılda Savaşlar ve Stratejiler**, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.

- Herz, J. H. (1962). **International Politics in the Atomic Age**, New York: Columbia University Press.
- Jones, W.R. (1999). **Security, Strategy and Critical Theory**, London: Boulder, Lynne Rienner,
- Locke, J. (1982). **Second Treatise of Government**, Richard Cox (Der.). Illinois: Harlan Davidson Inc.
- Machiavelli, N. (1952). **The Prince**, London.: Oxford University Press.
- Mütercimler, E. (2001). “Değişen Güvenlik Kavramı ve Küresel Stratejiler”. *M5 Savunma ve Strateji Dergisi*, (18).
- Öke, M. K. (2001). **Küresel Toplum**, Ankara: Asam Yayınları.
- Singer, P. W. (2003). **Corporate Warriors, Ithaca**, New York: Cornell University Press.
- Sönmezoğlu, F. (2002). **Uluslararası İlişkilere Giriş**, İstanbul: Der Yayınları.
- Sullivan, Michael P. (1989). **Power In Contemporary International Politics**, Columbia: University of South Carolina Press.
- Tanrısever, O. F. (2005). “Güvenlik”, Atilla Eralp (Der.). **Devlet ve ötesi, uluslararası ilişkilerde temel kavramlar** içinde (ss.107-123). İstanbul: İletişim Yayınları.
- TDK. (2020). Güncel Türkçe Sözlük; <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 27.01.2020.
- Ülman, B. (2000). Türkiye'nin Yeni Güvenlik Algılamaları ve Bölücülük”, Gencer Özcan, Şule Kut (Der.). **En Uzun On Yıl**, İstanbul: Buke Yayınları.
- Waltz, K. (2000). “Structural Realism After The Cold War”, *International Security*, 25 (1), 5-41.
- Weaver, O. (1995). “Securitization and Desecuritization”, Ronnie D. Lipschutz (Der.). **On Security** in, New York: Columbia University Press,
- Whyte, D. (2003). “Lethal Regulation: State-Corporate Crime and the United Kingdom Government's New Mercenaries”. *Journal of Law and Society*, 30 (4), 575-600.
- William, H., Wright, M. ve Evans, T. (1996). **Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Teorisi Üzerine Bir Deneme**, Ankara: Siyasal Kitabevi,
- Yalçınkaya, H. (2008). **Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı**, Ankara, İmge Yayınları.
- Yalçınkaya, H. (2008). **Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Yorulmaz, M. (2013). “Bölgeselleşen Güvenlik Anlayışında Yeni Açılımlar ve Türkiye'nin Güvenlik Algısında Yaşanan Değişimler”. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(2), 288-297.
- Yorulmaz, M. (2014). “Değişen’ Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde ‘Değişmeyen’ Güvenlik Paradoksu”. *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 3 (1), 103-135.
- Yurdusev, A. N. (2009). “Uluslararası İlişkiler Öncesi”, Atilla Eralp (Der.). **Devlet, sistem ve kimlik: uluslararası ilişkilerde temel yaklaşımlar** içinde (ss.15-56). İstanbul: İletişim Yayınları.